

Mülteci ve Yerleşik Ergenlerde Depresyona Yatkınlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri

Depression Prevalence and Levels of Perceived Social Support in Refugee and Resident Adolescents

Öz

Amaç: Bu çalışma, İstanbul ili Bağcılar ilçesindeki ortaokul ve liselerde okuyan yerleşik ve mülteci öğrencilerin depresyona yatkınlığının belirlenmesi ve algılanan sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması amacıyla yapılmış kesitsel bir araştırmadır.

Gereç ve Yöntemler: Çalışmamıza bir ortaokul, iki lise ve bir geçici eğitim merkezinde eğitim görmekte olan toplam 563 öğrenci (277 yerleşik ve 286 mülteci) dahil edildi. Bu öğrencilere Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği (ÇDÖ) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) uygulandı.

Bulgular: Mülteci ve yerleşik öğrenciler depresif belirti varlığı açısından karşılaştırıldığında, mültecilerin %30,4'ünde, yerleşiklerin ise %17,3'ünde depresif belirtiler tespit edildi ve aradaki fark anlamlı idi ($p<0,001$). Mülteci grupta cinsiyete göre bir karşılaştırma yapıldığında erkeklerin %38,9'unda, kızların %25,3'ünde depresif belirti vardı ($p=0,015$). İki grup arasında ÇBASDÖ ortalaması bakımından istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmadı ($p=0,073$). ÇDÖ sonuçları mülteciler için okul türüne göre karşılaştırıldığında MEB okullarında okuyanların %19,5'inde, GEM'de okuyanlarınsa %34,1'inde depresif belirti vardı ve aradaki fark istatistiksel açıdan anlamlıydı ($p=0,019$).

Tartışma ve Sonuç: Çalışmamızda mülteci öğrencilerde depresif belirti varlığı yerleşiklere göre önemli düzeyde yüksek çıkmıştır. İki grup arasında ÇBASDÖ düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamasıyla beraber ÇBASDÖ alt gruplarından Aile ve Arkadaş ortalamaları açısından anlamlı fark mevcuttur. Bunlar yerleşik öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: ergenlerde depresyon; mülteci ergenler; algılanan sosyal destek

Abstract

Aim: This study was a cross-sectional study aimed at determining depression prevalence and comparing levels of perceived social support in resident and refugee students attending secondary and high schools in the Bağcılar county of İstanbul.

Materials and Methods: A total of 563 students (277 residents and 286 refugees) who were enrolled in a secondary school, two high schools and a temporary training center were included. The students answered the Children's Depression Inventory (CDI) and the Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS).

Results: When the refugee and resident students were compared in terms of presence of depressive symptoms, 30.4% of the refugees and 17.3% of the residents were found to have depressive symptoms, and the difference between them was significant ($p<0.001$). When the girls and boys in the refugees group were compared, 38.9% of the boys and 25.3% of the girls had depressive symptoms ($p=0.015$). No statistically significant difference was observed between the two groups in terms of mean MSPSS scores ($p=0.073$). When the CDI results were compared in terms of school type for the refugee students, 19.5% of those from the public schools and 34.1% of the temporary training center attendees had depressive symptoms, and the difference between them was statistically significant ($p=0.019$).

Discussion and Conclusion: We found that the refugee students had a significantly higher presence of depressive symptoms, compared to the residents. Although no significant difference was observed between the two groups in terms of MSPSS results, there was significant difference in terms of the mean scores from the MSPSS Family and Friend subscales. These were found higher for the resident students.

Keywords: depression in adolescents; refugee adolescents; perceived social support

Ömer Ataç¹, Hilal Akbay²,
Arzu Dobral², Sena Demir²,
Büşra Sultan Ateş², Sayfullah
Ahmedzai², Osman E. Hayran¹

¹ İstanbul Medipol Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

² İstanbul Medipol Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İstanbul, Türkiye

Geliş Tarihi /Received : 06.01.2018
Kabul Tarihi /Accepted : 15.05.2018

DOI: 10.21673/anadoluklin.375762

Sorumlu Yazar/Corresponding Author
Ömer Ataç
E-posta: atacomer@gmail.com

GİRİŞ

Depresyon, ergenlerde yaygın görülen bir ruhsal bozukluktur (1). Ergen ve erişkinlerde birbirine yakın ölçütlerle teşhis edilmesine ve temel semptomlarının benzer olmasına rağmen, ergenlerde daha farklı davranışlarla kendini gösterebildiğinden ve farklı seyrettiğinden, ergenlikte depresyon tanısı atlanabilmektedir (2). Prevalansı çeşitli çalışmalarda farklılık göstermekle beraber ABD’de yapılan bir çalışmada çocuklarda %2, ergenlerde ise ortalama %4–8 olarak bulunmuştur (3). Türkiye’de yapılan bir çalışmada çocuk ve ergenlerde depresyon prevalansının %12,6 olduğu ve depresyonun kadınlarda erkeklere kıyasla daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir (1). Başka bir çalışmada ergenlerde herhangi bir depresif bozukluğa sahip olma oranı %4,2 olarak bulunmuştur (4). Bununla beraber erken çocuklukta kız ve erkeklerde depresyon prevalansı yakın olup, depresyon ergenlikte kızlarda 2 ila 5 kat daha fazla görülmektedir. Ayrıca ergenlikte kızlarda depresif semptomlar sergileme oranı erkeklerdekinden yüksektir (2). Ergenlerde depresyon sıklığı eşlik eden hastalıklar, yaş, cinsiyet, ırk ve sosyoekonomik durumdan etkilenmektedir. Ayrıca depresyonun ifade edilen semptomları da etnisiteye göre değişebilmektedir (5).

Sosyal destek bireylerin stresli yaşam olayları ile başa çıkmada sağladıkları yardım olarak tanımlanmıştır (6). Algılanan sosyal destek ile depresyon arasında bir ilişki mevcuttur. Savaş ve göç gibi travmatik olaylara maruz kalan mültecilerde sosyal destek algı düzeyi ile ileride anksiyete ve depresyon gibi ruh sağlığı problemlerinin oluşma sıklığı arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (7).

Mülteciler savaş ve göçün meydana getirdiği travma ve kayıplar nedeniyle ruh sağlığı problemleri açısından risk altındadırlar. Posttravmatik stres bozukluğu, anksiyete ve majör depresyon mültecilerde sık görülmektedir (8). ABD’de yapılan bir çalışmada mültecilerde depresyon prevalansı %13,5 olarak hesaplanmıştır (9). Farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda mültecilerde depresyon görülme sıklığı %9,8–67,4 aralığında bildirilmiştir (10–12). Çocukluk ve ergenlik çağı duygusal ve davranışsal gelişim açısından önemli dönemler olduğundan, bu dönemlerde savaş ve göç maruz kalınmasının olumsuz etkileri kaçınılmazdır. Bu alanda yapılmış 22 farklı araştırmayı inceleyen sis-

tematik bir derlemede çocuk ve ergenlerde depresyon prevalansı %3–30 aralığında tespit edilmiştir (13).

Son yıllarda yaşanan savaş nedeniyle milyonlarca Suriyeli başka ülkelere göç etmektedir. Türkiye coğrafi konumu ve kültürel faktörler nedeniyle mültecilere kucak açmıştır ve 3,4 milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Mülteci gruplar içinde Suriyeliler yaklaşık 3 milyon kişi ile çoğunluğu oluşturmaktadır (14). Suriyeli mültecilerin neredeyse yarısını 0–18 yaş grubu oluşturmaktadır. Mülteciler arasında okul çağına olan 900 binden fazla çocuk vardır ve bu çocukların 300 binden fazlasının okullaşması sağlanabilmiştir (15). Mültecilerin topluma entegrasyonu kapsamında öğrenim hayatlarına devam edebilmeleri hayati önem taşımakla beraber bunun Türkiye’deki eğitim sistemini ve öğrencileri de etkileyeceği açıktır. Mültecilerin yaşadıkları sağlık sorunları arasında ruhsal bozukluklar önemli bir yer tutmaktadır. Bu bozukluklar farklı şekillerde ortaya çıkmakta ve sosyal destek gibi birçok etmenden etkilenmektedir (16). Bununla beraber göç sonrası stres etmenlerinin ruh sağlığını göç öncesinde yaşanan travmalardan daha olumsuz etkilediğini gösteren çalışmalar vardır (10). Ülkemize göç etmiş Suriyeli mültecilerle yapılan bir çalışmada mültecilerin %19,3’ünde şiddetli anksiyete, %8,9’unda şiddetli depresyon belirtileri görülmüştür (17). Yine ülkemizde yapılan farklı bir çalışmada ise mültecilerde depresyon sıklığı %47 olarak hesaplanmıştır (18).

Bu çalışmada yerleşik ve mülteci ergen öğrencilerin depresyona yatkınlığının belirlenmesi ve algılanan sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu çalışmada İstanbul ili Bağcılar ilçesindeki yerleşik ve mülteci öğrencilerin depresyona yatkınlığını belirlemek ve algılanan sosyal destek düzeylerini karşılaştırmak amacıyla İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne (MEM) bağlı okullardan mülteci öğrencilerin en yüksek oranda olduğu bir ortaokul ve iki lise seçilmiştir. Ayrıca sadece mülteci öğrencilerin eğitim gördüğü geçici eğitim merkezlerinden (GEM) en fazla sayıda öğrenciye sahip olan Akyiğit GEM’in öğrencileri de araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma grubundaki okullarda öğrenim görmekte olan çoğu

Suriye'den gelmiş toplam 286 ergen mülteci öğrenci ile yaş ve cinsiyet yönünden bunlara benzer olarak seçilen 277 ergen yerleşik öğrenciden anketler yoluyla veri toplanmıştır. Literatürde ülkemizdeki ergenler için verilen %12,6 depresif belirti prevalansını büyüklüğü bilinmeyen bir evrende, %95 güven düzeyinde ve en çok %4 sapma ile saptayabilmek için gerekli olan örneklem büyüklüğününün 264 olduğu hesaplanmıştır. Amacımız mülteci öğrenciler arasındaki durumu saptayabilmek olduğu için en çok mülteci öğrenci bulunan okul ve sınıflara ulaşılmış ve randomizasyon yapılmadan sınıfta bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden tüm mülteci öğrenciler çalışmaya alınmıştır.

Çalışmamızda bağımsız değişkenler sosyodemografik bilgiler (yaş, cinsiyet, etnik köken, anne-baba öğrenim düzeyi ve aile gelir durumu) iken bağımlı değişkenler depresyona yatkınlık ve algılanan sosyal destek düzeyidir.

Anketler Türkçe ve Arapça hazırlanmış ve tüm öğrencilerin bunları Arapça da bilen araştırmacıların gözetiminde bizzat doldurmaları sağlanmıştır. Anketlerde sosyodemografik bilgiler (yaş, cinsiyet, etnik köken, anne-baba öğrenim düzeyi ve aile gelir durumu) sorulmuş ve Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır. Anketler katılımcının isteğine göre Türkçe veya Arapça olarak verilmiştir.

Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği (ÇDÖ)

Kovacs tarafından geliştirilen bu ölçek, çocuklarda depresyon düzeyini ölçmek için kullanılan bir kendini değerlendirme ölçeğidir (19). Yirmi yedi maddelik ölçekte her madde için üç seçenek vardır. Katılımcıdan son iki hafta için kendisine en uygun seçeneği işaretlemesi istenir. Her maddeye belirti şiddetine göre 0, 1 veya 2 puan verilir. Alınacak puan 0-54 aralığındadır. Alınan puan ne kadar yüksekse depresyona yatkınlık o kadar fazladır. Patolojik kesim noktası 19 puan olarak önerilmiştir (20,21). Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Öy tarafından yapılmıştır (21). Aynı ölçeğin Arapça geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Ghareeb ve ark. tarafından yapılmıştır (22).

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)

Zimet ve ark. tarafından 1988'de geliştirilmiş 12 maddeden oluşan bir ölçektir (23). Her biri 4 mad-

deden oluşan, desteğin kaynağına ilişkin 3 grupta ilgili sorular içerir. Bu gruplar; aile, arkadaş ve özel bir insandır. Her madde 7 aralıklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Her alt ölçekteki 4 maddenin puanlarının aritmetik ortalaması ile alt ölçek puanı elde edilir ve bütün alt ölçeklerin puanlarının ortalamasınının toplanması ile ölçeğin toplam puanı elde edilir. 1-2,9 arası düşük, 3-5 arası orta ve 5,1-7 arası yüksek olarak değerlendirilir. Puanın yüksek olması, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade eder. Bu ölçek Türkçeye Eker ve ark. tarafından, Arapçaya ise Merhi ve ark. tarafından uyarlanmıştır (24,25).

İstatistik analiz

İstatistiksel analizler SPSS 23.0 programı ile yapılmıştır. Gruplar arasında fark olup olmadığını tespit etmek üzere nicel veriler için bağımsız gruplarda t-testi, nitel verilerin değerlendirilmesi için tanımlayıcı istatistikler ve ki-kare testi kullanılmıştır. Algılanan sosyal destek ile çocukluk çağı depresyonu arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ise Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. $p < 0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin genel bilgileri ve sosyodemografik özellikleri sunulmuştur (Tablo 1). Öğrencilerin %55'i kız, %45'i erkek olup toplam öğrenci sayısı 563'tür. Yerleşik öğrencilerin yaş ortalaması $14,3 \pm 2,3$, mülteci öğrencilerin ise $15,1 \pm 2,1$ 'dir. Annesi vefat etmiş olanların oranı yerleşik öğrencilerde %0,7, mültecilerde %3,9'dur ($p=0,037$). Babası vefat etmiş olanların oranı ise yerleşik öğrencilerde %2,9, mültecilerde %9,2'dir ($p=0,002$). Ebeveyn öğrenim düzeyi açısından karşılaştırıldığında yerleşiklerde annenin lise veya üniversite mezunu olma oranı %11,2 iken mültecilerde %62,7 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlar baba öğrenim düzeyi için sırasıyla %27,3 ve %84,8'dir ve her iki özellik için $p < 0,001$ olarak hesaplanmıştır. Öğrencilerden gelir durumlarını tanımlamaları istendiğinde verilen yanıtlara göre yerleşiklerin %7,3'ü, mültecilerin ise %8,7'si kendilerini üst gelir grubunda gördüğünü ifade etmiştir ($p < 0,001$).

Yerleşik ve mülteci öğrencilerde cinsiyete göre depresif belirti varlığı ve sosyal destek algısı seviyesi

Tablo 1. Öğrencilerin genel bilgileri ve sosyodemografik özellikleri

	Yerleşik		Mülteci	
	n	(%)	n	(%)
Cinsiyet (n=563)				
Erkek	146	52,7	108	37,8
Kız	131	47,3	178	62,2
Okullara Göre Dağılım (n=561)				
Ahi Evren Kız AİHL	75	27,1	42	14,7
Bağcılar AİHL	73	26,4	8	2,8
Firuzan Sadıkoğlu Ortaokulu	127	45,8	22	7,7
GEM	0	0	214	74,8
Yaşa göre dağılım (n=521)				
≤15	121	57,3	90	42,7
>15	175	56,5	135	43,5
Sınıflara göre dağılım (n=563)				
5. sınıf	35	12,6	34	11,9
6. sınıf	32	11,6	33	11,5
7. sınıf	34	12,3	43	15,0
8. sınıf	30	10,8	36	12,6
9. sınıf	54	19,5	53	18,5
10. sınıf	52	18,8	39	13,5
11. sınıf	19	6,9	16	5,6
12. sınıf	21	7,5	32	11,2
Anne hayatta mı? (n=562)				
Evet	275	99,3	274	96,1
Hayır	3	0,7	10	3,9
Baba hayatta mı? (n=559)				
Evet	269	97,1	256	90,8
Hayır	8	2,9	26	9,2
Anne öğrenim düzeyi (n=555)				
Okul bitirmemiş	38	13,8	29	10,4
İlkokul veya ortaokul mezunu	207	75,0	75	26,9
Lise mezunu	29	10,5	32	47,3
Üniversite mezunu	2	0,7	43	15,4
Baba öğrenim düzeyi (n=557)				
Okul bitirmemiş	11	4,0	8	2,8
İlkokul veya ortaokul mezunu	187	67,7	62	22,0
Lise mezunu	67	24,3	127	45,0
Üniversite mezunu	11	4,0	84	29,8
Gelir durumu tanımı (n=561)				
Alt gelir	25	9,1	76	26,6
Orta gelir	230	83,6	185	64,7
Üst gelir	20	7,3	25	8,7

AİHL: Anadolu İmam Hatip Lisesi

GEM: geçici eğitim merkezi

Tablo 2. Yerleşik ve mültecilerde ÇDÖ ve ÇBASDÖ karşılaştırması

	Yerleşik		Mülteci		p
	n	%	n	%	
Depresif belirti varlığı (n=563)					<0,001
Var	48	17,3	87	30,4	
Yok	229	82,7	199	69,6	
Sosyal destek algısı (n=539)					0,225
Düşük	22	8,3	35	12,8	
Orta	121	45,5	116	42,5	
Yüksek	123	46,2	122	44,7	

ÇDÖ: Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Tablo 3. Yerleşik ve mültecilerde ÇDÖ ve ÇBASDÖ sonuçlarının cinsiyete göre dağılımı

	Erkek		Kız		p
	n	%	n	%	
Yerleşik					
Depresif belirti varlığı (n=277)					0,26
Var	18	12,3	30	22,9	
Yok	128	87,7	101	77,1	
Sosyal destek algısı (n=266)					0,588
Düşük	12	8,5	10	8,0	
Orta	60	42,5	61	48,8	
Yüksek	69	49,0	54	43,2	
Mülteci					
Depresif belirti varlığı (n=286)					0,017
Var	42	38,9	45	25,3	
Yok	66	61,1	133	74,7	
Sosyal destek algısı (n=273)					0,059
Düşük	18	17,3	17	10,1	
Orta	48	46,2	68	40,2	
Yüksek	38	36,5	84	49,7	

ÇDÖ: Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Tablo 2'de gösterilmiştir. Mülteci ve yerleşik öğrenciler depresif belirti varlığı açısından karşılaştırıldığında, mültecilerin %30,4'ünde yerleşiklerin ise %17,3'ünde depresif belirtiler tespit edilmiş ve aradaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$). Hem depresif belirti varlığı hem de sosyal destek algısı düzeyinde tüm katılımcılarda cinsiyetler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p=0,857$ ve $p=0,473$; Tablo 3). Mülteci grupta depresif belirti varlığı cinsiyetlere göre karşılaştırıldığında erkeklerin %38,9'u kızların ise %25,3'ü belirtilere sahipti ($p=0,015$). Sosyal destek algısı düzeyinde yerleşik ve

mülteci olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmadı ($p=0,209$). Aynı şekilde, sosyal destek algısı yerleşiklerde ve mültecilerde grup içi cinsiyete göre karşılaştırıldığında da yine anlamlı bir fark saptanmadı (sırasıyla, $p=0,588$ ve $p=0,059$).

İki grup arasında ÇBASDÖ ortalamasında istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmazken ($p=0,073$), ÇBASDÖ'nin Aile ve Arkadaş alt gruplarında mültecilerin ortalamaları daha düşük bulunmuştur ($p=0,021$ ve $p=0,016$; Tablo 4).

Mültecilerin eğitim gördüğü okul türüne göre ÇDÖ sonuçları karşılaştırıldığında MEB okullarında okuyan mülteci öğrencilerin %19,5'i, GEM'de okuyan öğrencilerin ise %34,1'i depresif belirtilere sahipti (Tablo 5). Aradaki fark istatistiksel açıdan anlamlıydı ($p=0,019$). Sosyal destek algısı düzeyinde ise okul türüne göre anlamlı fark tespit edilmedi ($p=0,507$).

Yerleşik ve mülteci öğrencilerde ÇDÖ ve ÇBASDÖ düzeyleri arasındaki ilişkiyi hesaplama amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizine göre, yerleşik öğrencilerde ÇDÖ skoru ile ÇBASDÖ skoru arasında orta şiddette ve negatif yönde bir korelasyon mevcuttu ($r=-,441$; $p=,000$). Bu grupta sosyal destek ortalaması ile en güçlü korelasyon ise Özel Kişi alt ölçeğinde tespit edildi ($r=,843$; $p=,000$). Mültecilerde ise ÇDÖ skoru ile ÇBASDÖ skoru arasında zayıf şiddette ve negatif yönde korelasyon bulundu ($r=-,299$; $p=,000$). Sosyal destek ortalaması ile en güçlü korelasyon yerleşiklerde olduğu gibi bu grupta da Özel Kişi alt ölçeğinde tespit edildi ($r=,885$; $p=,000$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmamızda ÇDÖ kesim puanına göre 563 çocuğun %24'ü ($n=135$) depresyon belirtileri göstermekte olup, yerleşiklerin %17,3'ü ($n=48$) ve mültecilerin %30,4'ü ($n=87$) ÇDÖ'ye göre patolojik kesim puanının üzerindedir. Türkiye'de yapılan bir çalışmada çocuk ve ergenlerde depresyon prevalansının %12,6 olduğu gösterilmiştir (1). Yine ülkemizde yapılan başka bir çalışmada da ergenlerde depresyon prevalansı %19,9 olarak saptanmıştır (26). Mülteci ergenlerde yapılan farklı araştırmalarda depresyon oranları %25–50 aralığında değişmektedir (27). Bu çalışmada mülteci ergenlerin %30,4'ünde ($n=87$) ÇDÖ değeri kesim puanının üze-

Tablo 4. Yerleşik ve mülteci ergenlerde ÇBASDÖ'nün alt gruplarda değerleri

	Doğum yeri	Kişi sayısı	Ortalama	SS	p
Özel Kişi skoru	Yerleşik	277	4,3	1,7	0,215
	Mülteci	286	4,5	1,8	
Aile skoru	Yerleşik	277	5,2	1,5	0,021
	Mülteci	286	4,9	1,7	
Arkadaş skoru	Yerleşik	277	4,9	1,5	0,016
	Mülteci	286	4,5	1,6	
Sosyal destek ort.	Yerleşik	277	4,8	1,2	0,078
	Mülteci	286	4,6	1,4	

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

rinde bulunmuştur ve sonuçlar literatürle uyumludur. Savaşlar ve buna bağlı göçler, maruz kalan kişiler için hayatlarını değiştiren önemli travmalardır. Ruhun iyilik halinin bozulması travma sonrası dönemlerde sık görülmekte, özellikle depresyon prevalansı artmaktadır (28). Dünya genelinde en çok Suriyeli mültecinin yaşadığı ülke olan Türkiye'de gerek devlet gerekse sivil toplum örgütleri tarafından mültecilere yoğun bir destek sunulmaktadır. Suriye'de yaşanan savaş nedeniyle ülkemize gelen mülteciler şehirlerde veya mülteci kamplarında yaşamaktadır. Her iki grubun da ortam koşullarına göre avantaj ve dezavantajları söz konusudur. İslahiye Mülteci Kampı'nda yaşayan ergenlerle yapılan bir çalışmada, katılımcıların %60'ının depresif olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada depresif belirti sıklığı kızlarda erkeklere göre daha fazla bulunmuştur (29). Şehirlerde yaşayan mültecilerin ruh sağlığı düzeylerinin daha iyi olması; iş imkanları, barınma alternatifleri ve toplum tarafından sağlanan ilave yardımlar nedeniyle kamplarda yaşayanlara göre daha avantajlı olmalarıyla açıklanabilir.

Yerleşik ve mülteci ergenlerin ÇBASDÖ ortalamalarına göre ise Aile ve Arkadaş alt gruplarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p=0,021$ ve $p=0,016$). Bu alt grup ortalamaları yerleşik grupta daha yüksektir. Mülteci ergenlerden GEM ve MEB okullarında okuyanların ÇBASDÖ genel puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamasına rağmen, Aile alt grup puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p=0,045$). MEB okullarındaki mülteci öğrencilerin Aile puan ortalaması daha yüksek olmuştur. Pearson korelasyon analizine göre yerleşiklerde ÇDÖ ve ÇBASDÖ Aile alt grubunda ve total sosyal destek arasında orta şiddette ve negatif yönde bir korelasyon mevcuttur. Diğer alt gruplar ve ÇDÖ arasın-

Tablo 5. Mültecilerde okul türüne göre depresif belirti varlığı ve sosyal destek algısı düzeyi

	Depresif belirti (n=286)				p
	Yok		Var		
	n	%	n	%	
MEB okulları	58	80,5	14	19,5	0,019
GEM	141	65,9	73	34,1	

	Sosyal destek algısı (n=273)						p
	Düşük		Orta		Yüksek		
	n	%	n	%	n	%	
MEB okulları	8	11,8	33	48,5	27	39,7	0,507
GEM	27	13,2	83	40,5	95	46,3	

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

GEM: geçici eğitim merkezi

da ise zayıf şiddette ve negatif yönde bir korelasyon saptanmıştır. Mültecilerde ise ÇDÖ ile ÇBASD ve alt grupları arasında zayıf şiddette ve negatif yönde korelasyon bulunmuştur.

Literatürde, ülkemizde yaşayan mültecilerde travmatik olaylara maruziyet arttıkça sosyal destek algısının arttığı gösterilmiştir (29). Bununla birlikte, Ürdün'de yaşayan mültecilerle yapılan bir çalışmada, savaştan uzak ve güvenli bir ortamda yaşadıkları halde ruh sağlığı göstergelerinde iyileşme olmadığı gözlenmiştir (30). Bunun nedenleri arasında yeni yerleşim yerine ve kültüre uyum, sosyal hayatta karşılaşılan zorluklar ve savaşın etkilerinin ortadan kalkması için gerekli desteğin sunulmaması sayılabilir. Son aylarda geri dönüşler başladığı halde mültecilerin çoğunluğu kısa vadede ülkesine dönmeyi düşünmemektedir. Bu nedenle çocuk ve ergen mülteciler eğitimlerine bir süre daha ülkemizde devam edeceklerdir. Yapılan çalışmalarda algılanan sosyal destek düzeyinin okul başarısında etkili olduğu ve algılanan sosyal destek dü-

zeyi arttıkça okul başarısının da arttığı gösterilmiştir (31). Bu kişilerin gerekli destek sağlanarak topluma kazandırılması önemini korumaktadır. Mültecilere ve özellikle çocuk ve ergenlere ruh sağlığı hizmetlerinin sunulması yaygınlaştırılmalı ve bu hizmetlere erişim artırılmalıdır (32).

Bu araştırmada toplanan verilerin sadece özbidirimlere dayanması ve katılımcılarla klinik görüşme yapılmaması çalışmanın limitasyonlarından- dır. Dil problemini ortadan kaldırmak için katılımcılara Arapça anket formu sunulmasına rağmen savaş ve göç nedeniyle öğrenimlerinden geri kalan mülteci öğrencilerin bir kısmı anketleri okuma ve anlamada zorlandıklarını belirtmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin eğitim aldığı tüm okulların çalışmaya dahil edilmemiş olması, sonuçların genellenebilirliğini sınırlamaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmaya göre mülteci ergenlerde depresif belirti varlığı yerleşiklere göre daha fazladır. Sosyal destek algısı düzeylerinde ise iki grup arasında önemli bir fark tespit edilmemiştir. Depresif belirtiler mülteci erkeklerde mülteci kadınlara göre daha sık görülmektedir. Ülkemize sığınmış Suriyeli sayısı göz önüne alındığında daha ileri çalışmalar yapılması gerektiği açıktır.

KAYNAKLAR

- Toros F, Bilgin NG, Buğdaycı, R, Şaşmaz T, Çamdeviren H. Mersin ilinde ortaokul ve lise öğrencilerinde depresyon yaygınlığı. 13. Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı; 2003.
- Toros F, Bilgin NG, Bugdaycı R, Sasmaz T, Kurt O, Camdeviren H. Prevalence of depression as measured by the CBDİ in a predominantly adolescent school population in Turkey. *Eur Psychiatry*. 2004;19(5):264–71.
- Birmaher B, Ryan ND, Williamson DE ve ark. Childhood and adolescent depression: a review of the past 10 years. Part II. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1996;35(12):1575–83.
- Demir T, Karacetin G, Demir DE, Uysal O. Epidemiology of depression in an urban population of Turkish children and adolescents. *J Affect Disord*. 2011;134(1):168–76.
- Hovey JD, King CA. Acculturative stress, depression, and suicidal ideation among immigrant and second-generation Latino adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1996;35(9):1183–92.
- Thoits PA. Stress, coping, and social support processes: where are we? what next? *J Health Soc Behav*. 1995;(extra issue):53–79.
- Fazel M, Reed RV, Panter-Brick C, Stein A. Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *Lancet*. 2012;379(9812):266–82.
- McGuinness TM, Durand SC. Mental health of young refugees. *J Psychosoc Nurs Ment Health Serv*. 2015;53(12):16–8.
- Montgomery MA, Jackson CT, Kelvin EA. Premigration harm and depression: findings from the New Immigrant Survey, 2003. *J Immigrant Minority Health*. 2014;16(5):773–80.
- Teodorescu DS, Heir T, Hauff E, Wentzel-Larsen T, Lien L. Mental health problems and post-migration stress among multi-traumatized refugees attending outpatient clinics upon resettlement to Norway. *Scand J Psychology*. 2012;53(4):316–22.
- Laban CJ, Gernaat HB, Komproe IH ve ark. Postmigration living problems and common psychiatric disorders in Iraqi asylum seekers in the Netherlands. *J Nerv Ment Dis*. 2005;193(12):825–32.
- Marshall GN, Schell TL, Elliott MN ve ark. Mental health of Cambodian refugees 2 decades after resettlement in the United States. *JAMA*. 2005;294(5):571–9.
- Bronstein I, Montgomery P. Psychological distress in refugee children: a systematic review. *Clin Child Fam Psychol Rev*. 2011;(14):44–56.
- European Commission European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. Fact Sheet. Erişim: http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_tr.pdf (erişildi: 5.2.2017).
- Demirbaş H, Bekaroğlu E. Evden uzakta olmak: sığınmacıların/mültecilerin psikolojik sorunları ve alınacak önlemler. *Kriz Derg*. 2013;21(1-2-3):11–24.
- Coşkun İ, Emin MN. Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası Fırsatlar ve Zorluklar. Seta Yayınları; 2016.
- Önen C, Güneş G, Türeme A, Ağaç P. Bir mülteci kampında yaşayan Suriyelilerde depresyon ve anksiyete durumu. *Asos Journal*. 2014;2(6):223–30.
- Ceylan V, Algan C, Yalçın M ve ark. Suriyeli mülteci ve sığınmacıların çeşitli psikolojik faktörler açısından incelenmesi: Batman örnekleme. *IJSSER*. 2017;3(2):595–604.
- Kovacs M. Rating scale to assess depression in school aged children. *Acta Paedopsychiatr*. 1981;46(5-6):305–15.
- Kovacs M. The children's depression inventory (CDI). *Psychopharmacol Bull*. 1985;21(4):995–8.
- Öy B. Çocuklar için depresyon ölçeği: geçerlilik

- ve güvenilirlik çalışması. Türk Psikiyatri Derg. 1991;2(2):132-6.
22. Ghareeb A, Ghareeb F, Beshai JA. Arabic version of Children's Depression Inventory: reliability and validity. J Clin Child Psychol. 1989;18(4):322-6.
23. Zimet GD, Dahlem NW, Zimet SG ve ark. The multidimensional scale of perceived social support. J Pers Assess. 1988;52(1):30-41.
24. Eker D, Arkar H. Çok boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. Türk Psikol Derg. 1995;10(34):45-55.
25. Merhi R, Kzarian SS. Validation of the Arabic translation of the Multidimensional Scale of Social Support (Arabic MSPSS) in a Lebanese community sample. Arab J Psych. 2012;23(2):159-68.
26. Türkleş S, Hacıhasanoğlu R, Çapar S. Lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. Atatürk Univ Hemsire Yo Derg. 2008;11(2):18-28.
27. Reavell J, Fazil, Q. The epidemiology of PTSD and depression in refugee minors who have resettled in developed countries. J Ment Health. 2017;26(1):1-10.
28. Acartürk C. Göçün ruh sağlığına etkisi. JASS. 2016;4(25):137-50.
29. Oppedal B, Özer S, Şirin SR. Traumatic events, social support and depression: Syrian refugee children in Turkish camps. Vulnerable Child Youth Stud. 2018;13(1):46-59.
30. Hamdan-Mansour AM, Razeq NMA, Abdulhaq B ve ark. Displaced Syrian children's reported physical and mental wellbeing. Child Adolescent Ment Health. 2017;22(4):186-93.
31. Kapıkıran Ş, Özgüngör S. Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ve güdülenme düzeyi ile ilişkileri. Çocuk Genç Ruh Sağlık Derg. 2009;16(1):21-30.
32. Ghumman U, McCord CE, Chang JE. Posttraumatic stress disorder in Syrian refugees: a review. Can Psychol. 2016;57(4):246-53.